

Bevarandeplan Natura 2000

(Enligt 17 § förordningen om områdesskydd 1998:1252)

Visnums stormosse, Kristinehamns kommun, Värmlands län

Områdeskod och namn:	SE0610181 Visnums stormosse
Mittpunktskoordinat:	1404330 - 6558820
Totalareal:	275 ha
Fastställd av Länsstyrelsen:	2006-03-15
Områdestyp:	Området är utpekade enligt Habitatdirektivet
Fastigheter:	Långerud 1:45, Visnums prästgård 2:7 och samfälligheterna Blåhalla m fl samt Blaxmo m fl
Ägandeförhållanden:	privat

Beskrivning av området

Visnums stormosse är en stor, välutbildad koncentrisk mosse. Mossen utgör ett av de största myrobjekten i Värmland som i stort sett är oskadat. Stormossen är vidare en av länets största gölmossar med ett hundratal relativt små gölar. Majoriteten av gölarna, cirka 90 stycken, ligger i norr vid mossekrönet. Stora, breda laggkärr omger den östra och västra delen av mossen vilka avvattnas i ett gemensamt avlopp i sydost. Vegetationen i laggarna är av intermediär- och fattigtyp. Här påträffas arter som myggblomster, småsileshår, vitstarr och röd parasollmossa. Randskog finns runt större delen av mossen. Vid övergången mot laggen i sydost saknas dock randskog nästan helt. Stormossens östra laggkärr är vattenrikt. Laggen har tillflöde från Lillmossens lagg samt från ett relativt stort tillrinningsområde i norr, tillflödet sker via ett dike som löper en bit ut i kärret.

Från äldre kartmaterial framgår att ängsslätter har förekommit på Visnums Stormosse. Den inre delen av mossen var allmänning medan de yttre delarna av mossen var uppdelade mellan olika gårdar. Åkrar och ängar fanns även i anslutning till mossen och än i dag kan spår från bete skönjas i skogen i myrens närhet. Idag utgörs större delen av marken kring mossen av trivial skogsmark, men i väster och i söder gränsar mossen till mindre partier med lövrik barrnaturskog med betespåverkan, barrskog med riklig förekomst av död ved, lövsumpskog och blandsumpskog. Flera av dessa delar är klassade som nyckelbiotoper.

Visnums stormosses bevarandevärden är främst knutna till mossens naturmiljö och dess värde som livsmiljö för ett flertal fåglar. Mossen har länge varit känd för sitt rika fågelliv och utgör en viktig lokal för fågellivet i Kristinehamns kommun. Här häckar flera mindre vanliga och störningskänsliga arter t ex trana, ljunpipare, grönbena, storspov och enkelbeckasin. Mossen utgör även spelplats för orre.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Habitatkod	Habitatnamn	Areal (ha)	
		Rapporterad	Nytt förslag
3160	Dystrofa sjöar och småvatten	5,5	*
7110	Högmossar	165	270
7140	Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn	70	**

*/Naturtypen utgår på grund av ny definition av naturtypen

**/Naturtypen utgår som egen naturtyp och ingår som undertyp i 7110

Bevarandesyfte och bevarandemål

Syftet med Natura 2000-området Visnums stormosse är att upprätthålla så kallad gynnsam bevarandestatus för ingående naturtyper. För att uppnå gynnsam bevarandestatus krävs att uppsatta bevarandemål uppnås. I nedanstående tabell framgår bevarandemål för naturtyper i Visnums stormosse Natura 2000-område.

Art/naturtyp	Bevarandemål***
Högmossar (7110)	<p><i>Areal</i></p> <p>Naturtypens utbredning bibehålls i minst 270 ha omfattning.</p> <p><i>Struktur och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Skogbevuxen myr utgör 20 ha av högmossens areal. - Laggkärren (7140) utgör 70 ha av högmossens areal. - Krontäckning för träd och buskar ska vara mellan 0-x % på öppen myrmark. - Vegetationen är naturligt lågvuxen på minst x ha. - Högvuxna negativa indikatorer, främst blåtätel men även glasbjörk, täcker ej mer än x m/ha. - Hela objektet ska ha ostörd hydrologi, diken med avvattnande effekt saknas. - Utbredning av mjukmattor och lösbottnar ska ej understiga x %. <p><i>Typiska arter</i></p>

***/Bevarandemål fastställs efter basinventeringen.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

För att naturtyperna ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

7110 Högmossar *och*

7140 Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungfly (undertyp till 7110)

- Omgivningar med intakt naturmiljö. Skogsbruk bör undvikas eller bedrivs med utökad naturvårdshänsyn i närheten av myrmarken.
- Opåverkad hydrologi och hydrokemi.
- Strukturer/formelement (strängar, höljor, gölar mm) bibehålls i samma omfattning och geografiska spridning. Undantag då förändringen är en positiv effekt av skötsel och restaureringsåtgärder.
- Täckningsgraden av botten-, fält och buskskikt bör inte förändras nämnvärt. Undantag förändringar som kan klassas som naturliga eller en positiv effekt efter restaureringsåtgärd.
- Ingen påtaglig minskning av naturtypernas typiska arter. De typiska arterna reagerar relativt snabbt på naturtypernas hotfaktorer. Förekomsten av de typiska arterna utgör ett mått på naturtypens bevarandestatus.

91D0 Skogsbevuxen myr (undertyp till 7110)

- Skoglig kontinuitet av barr-, bland- eller lövskog med varierande åldersstruktur och gamla träd, främst tall och glasbjörk
- Förekomst av varierande substrat för främst kärlväxter och mossor; död ved i olika former t.ex. högstubbar, grenar, hålträd och lågor av varierande träslag och nedbrytningsstadier samt gamla grova träd av olika träslag (främst tall).
- Naturliga processer som stormfällningar, insektsangrepp och översvämningar ska forma de skogsklädda myrarna. Skogen ska lämnas för fri utveckling.
- Oförändrad hydrologi och hydrokemi.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Potentiella hot mot Visnums stormosse

- Förändrad hydrologi genom dikning och andra markavvattande åtgärder.
- Torvbrytning.
- Spridning av kalk, gödning och andra ämnen, vilka kan ge drastiska förändringar på vegetationens sammansättning.
- Ovarsamt skogsbruk utgör ett hot mot myrens värden. Avverkning av närliggande fastmark och fastmarksholmar kan innebära näringsläckage ut på myren och att de hydrologiska förutsättningarna därmed förändras. Avverkning av dessa områden bör helst undvikas alternativt att de sker med generell naturvårdshänsyn. Kantzon mellan skog och myr har utöver en hydrologisk funktion en viktig ekologisk funktion för flera av myrens arter. Delområden där det funnits lång skoglig kontinuitet får inte avverkas då arter knutna till trädskiktet samt arter som är beroende av beskuggning starkt hotas.
- Körning med skogsmaskiner eller dylikt kan direkt och indirekt (avvattande effekt) skada myren, speciellt mycket blöta partier. Skogsbilvägar och vägar i samband med

avverkning ska undvikas över samt i närheten av myren. Eventuella vägar ska planeras och övervägas noggrant så att de inte påverkar Natura 2000-området negativt.

- Igenväxning på grund av näringsläckage från kringliggande mark samt ökat kvävenedfall.
- Exploatering i form av leder eller andra anläggningar kan skada objektet, antingen som en direkt effekt eller indirekt genom anläggningsarbetet. Upprättandet av leder över myrmark och blöt skogsmark bör därmed ske med stor försiktighet.
- Ett alltför hårt tryck av besökare i närheten av de mer störningskänsliga fågelarternas häckningsplatser kan komma att innebära misslyckade häckningar.

Bevarandeåtgärder med tidplan

Följande bestämmelser bidrar på olika sätt till att naturtyperna *högmossar, dystrofa sjöar och småvatten* och *öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn* uppnår och bibehåller gynnsam bevarandestatus i Natura 2000-området.

Gällande regelverk 2006

- Tillståndsplikt eller förbud mot markavvattning (11 kap 13-14 §§ Miljöbalken).
- Koncession eller tillstånd krävs för torvbrytning (12 kap 1-2 §§ Miljöbalken, Lagen om vissa torvfyndigheter 1985:620).
- Tillståndsplikt gäller enligt 7 kap 28 a § Miljöbalken för åtgärder eller verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön inom ett Natura 2000-område. *Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman/är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.*
- Samrådsplikt gäller enligt 12 kap 6 § Miljöbalken för t ex skogsbruksåtgärder.
- Riksintresse för naturvård enligt 3 kap 6 § MB, hela Natura 2000-området.
- Hela området utgörs av våtmarker som ingår i klass 1 i våtmarksinventeringen.
- Hela Visnums Stormosse ingår i myrskyddsplanen

Vid samråds- och tillståndsärenden är det viktigt att beakta hela myrkomplexet, d v s även myrmark som ligger utanför Natura 2000-gränsen, samt myrkomplexets tillrinningsområde.

Behov av ytterligare bevarandeåtgärder

1980 påbörjades en riksomfattande våtmarksinventering. Visnums stormosse och 25 andra myrar i Värmland bedömdes då ha så höga naturvärden att de kom med i Myrskyddsplanen för länet. Som en följd av detta har även Visnums stormosse tagits med i det europeiska nätverket av värdefulla naturområden, Natura 2000.

1999 antog riksdagen mål för miljö kvaliteten inom 15 områden som sedan utmynnade i de 15 Miljömålen. Dessa syftar till att vi inom en generation ska ha löst de stora miljöproblemen. Arbetet konkretiserades 2001-2002 genom att flera delmål antogs. Enligt det andra delmålet

till miljömålet ”Myllrande våtmarker” ska samtliga våtmarksområden i Myrskyddsplanen för Sverige ha ett långsiktigt skydd senast år 2010.

Genom ett regeringsbeslut från 1999 har naturvårdsorganisationen (Naturvårdsverket genom Länsstyrelserna och kommunerna och Skogsstyrelsen genom Skogsvårdsstyrelserna) fått i uppdrag att säkerställa en del av den areal skyddsvärd skogsmark som ska undantas från skogsbruk samt skydda myrar i myrskyddsplanen.

Markägare som berörs av eventuella förslag till åtgärder kommer att informeras för en diskussion om vilka åtgärder som är möjliga/lämpliga för ett långsiktigt bevarande av värdefull skog och myr inom området. När det gäller naturvårdsavtal, biotopskyddsområden och naturreservat ersätter staten berörda markägare för de inskränkningar i skogsbruket som hänsynen till naturvård medför.

Bevarandestatus idag

7110 Högmossar

Nationellt

Under 1900-talet har den totala arealen av mossar och kärr minskat i landet. Förlusten av naturtyperna beror främst på uppodling, storskaliga torvtäkter samt markavvattnande projekt. Trots exploateringen av myrmark finns idag stora arealer kvar, undantaget rikkärr. En stor del av myrarna är dock påverkade av mindre husbehovstäkter samt markavvattningsprojekt. Denna påverkan kan på sikt leda till att mossar bryts ner. Skadorna är mest förekommande på de små myrarna söder om Limes Norrlandicus och de bäst bevarade habitaterna är belägna i fjällen. I södra Sverige kan igenväxning av myrmark komma att bli ett allvarligt problem. Igenväxningen beror i många fall på ökat kvävenedfall. Kvävetillförseln leder till igenväxning med beskuggning och ändrade konkurrensförhållanden som följd.

Visnums stormosse

Visnums stormosse är ett representativt exempel på naturtypen *högmosse*. Mossen är relativt stor och har en ostörd hydrologi vilket gör den mycket bevarandevärd. Mossen är vidare en av länets mest representativa gölmossar. Visnums stormosse hyser ett hundratal relativt små gölar. Kring de nordligaste gölarna finns ytterst en zon av mjukmattor med rosling, storsileshår, dystarr, vitag, kallgräs, flytvitmossa och praktvitmossa. I gölarna förekommer också vit näckros. Något längre söder ut påträffas gölar dominerade av flytvitmossa. Här förekommer även tuvsäv. Söder om dessa gölar finns stora gölar med lösbottnar be vuxna med dystarr och vitag samt mjukmattor dominerade av storsileshår, dystarr, vitag, flytvitmossa, rufsvitmossa och praktvitmossa. Mellan gölarna består mossvegetationen av ris-tuv-vegetation med förekomst av låga tallar samt ett fåtal björkar. Vad det gäller naturtypstypiska arter så är samtliga arter som nämns ovan klassade som typiska arter för högmossar, undantaget vit näckros. Floran indikerar ostörd hydrologi, näringsfattigdom och ingen igenväxning. Förekomst av de typiska fågelarterna storspov och ljunpipare tyder på en ostörd häckningsmiljö.

Visnums stormosses stora, breda laggkärr är klassade som undernaturtyp *öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungfly*. Det västra laggkärrrets norra del består av artfattiga fattigkärrmjukmattor. Längre söderut blir laggen vattenrikare och något artrikare, överallt är det dock fattigkärr. Den mellersta delen av den västra laggen hyser mycket blöta,

flarkliknande partier. Här växer bland annat vattenklöver och kråklöver. Nära fastmarken förekommer rikligt med missne. I den nedre delen av laggen är kärret mycket brett. Vegetationen består huvudsakligen av fattigkärrmjukmattor men även mindre partier av lösbotten. Arter som påträffas i denna del är vattenklöver, kärrsilja, kärrviol, strängstarr, trådstarr, vitstarr, sjöfräken, gräsull, vitag och en rad vitmossor.

I den östra laggens norra del förekommer kärllväxter som jolster, pors, kranssvalting, kabbelleka, dyveronika, sprängört, kärrdunört, sprängört och vattendunört. Bland mossorna dominerar uddvitmossa. Något längre söderut växer drågvitmossa, bredkaveldun och dyblad. I laggens nedre del, vilken är mycket bred, finns både mjukmattor och lösbottnar, den sistnämnda intressant genom sin förekomst av myggblomster, småsileshår och vitstarr. Dominanter i detta kärrparti är vattenklöver, trådstarr, flaskstarr, gräsull, uddvitmossa, rufsvitmossa och drågvitmossa. Uddvitmossa och drågvitmossa är två av naturtypens typiska arter.

Nordost om Natura 2000-gränsen ligger en del av Visnums stormosses laggekärr. Detta parti är dock kraftigt dikningspåverkat, varför det inte har tagits med i Natura 2000-området. Diket i laggekärret leder dock inte bort vattnet från laggen och medför därför inte någon nämnvärd påverkan längre söderut. Skadorna har dock bedömts som obetydliga sett ur hela mosses perspektiv (Fransson och Sjörs 1977).

Natura 2000-områdets *Skogbevuxna myr* består i huvudsak av mossens randskog. Randskogen domineras av tall med inslag av lövträd i form av asp, al och björk. Flera tallar är gamla och knotiga. Förekomst av torrakor och lågor varierar, delvis är förekomsten god. Undervegetation av skvattram är vanligt förekommande, i glesare tallbestånd övergår vegetationen i en ris-tuv-vegetation. Delar av randskogen är dikningspåverkad, påverkan bedöms dock som ringa.

Bevarandestatusen för Visnums stormosse bedöms som gynnsam. Gamla diken och deras påverkan bör utredas närmare.

Uppföljning

För att bedöma högmossens bevarandestatus krävs uppföljning av uppsatta bevarandemål. Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de fyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras.

Uppföljningsprojekt är under utarbetande och komplettering kommer att ske då projektets riktlinjer och metoder är möjliga att tillämpa.

Bilagor

1. Karta över Natura 2000-områdets avgränsning
2. Karta över ingående naturtypers utbredning (klart efter basinventeringen)

Referenser

- Fransson, S och Sjörs, H. 1977. *Myrinventering i Värmland*. (opublicerad)
Länsstyrelsen i Värmlands län, Naturvårdsenheten. 2004. Områdesbeskrivning – Visnums Stormosse. Karlstad. (opublicerad)
Löfroth, M m.fl. 1997. *Svenska naturtyper i det europeiska nätverket natura 2000*. Naturvårdsverkets förlag.
Naturvårdsverket. *Natura 2000 – Art och naturtypsvisa vägledningar*. Uppdaterat: 03-05-22. (<http://www.naturvardsverket.se>)
Naturvårdsverket. 1994: *Myrskyddsplan för Sverige*.
Naturvårdsverket. 2004. *Parametrar och metoder för uppföljning i Natura 2000*. Version 4: 2004-05-07.